VÅRT VALG

en innstilling fra en komite nedsatt av Rektor og Universitetsdirektør

Bergen, 30. november 2000

Til Det akademiske kollegium, Universitetet i Bergen

Ved brev av 03.06.1999 oppnevnte universitetsdirektøren en komité for å vurdere behovet for endringer i universitetets valgreglement basert på erfaringene fra valgene høsten 1998.

Komiteen legger med dette fram sin utredning med utkast til justert valgreglement.

Bergen, 30. november 2000

Ørnulf Rasmussen
leder

Marie Morken Finn Gustavsen Bjarne Meidell

Gunnar Grendstad Øystein L. Iversen

Innhold

I. Innledning 4
1.1 Oppnevning og mandat. 4
1.2 Utvalgets arbeid. 5
II. Nærmere om hovedproblemstillingene 10
2.1 Fakultetsvis vekting 10
2.2 Kjønnsmessig balanse 14
2.3 Studentvalg 15
2.4. Valgformer 18
2.5 Kandidatpresentasjon 21
2.6 Elektronisk stemmegivning 22
2.7 Bergen Museum 23
2.8 Universitetsbiblioteket 24
III. Ny stemmeseddel 26
IV. Merknader til forslag til endringer i enkelte bestemmelser i reglementet 27
V. Forslag til nytt valgreglement 58

I. Innledning

1.1 Oppnevning og mandat.

Etter avviklingen av valget høsten 1998 ble det gitt en foreløpig redegjørelse til Det akademiske kollegium (DAK-sak 31/98)der det blant annet heter:

> ”Høstens valg ble avholdt etter nytt valgreglement vedtatt etter forslag av komite nedsatt av Det akademiske kollegium (Rasmussen-komiteen). Det er et omfattende apparat som settes i verk ved avvikling av valgene ved universitetet. Som det fremgår av saken har det vært avviklet et stort antall valg og de forskjellige muligheter for gjennomføring av valgene kompliserer bildet.
>
> Det er på det rene at det nye valgreglementet har medført en forenkling mht. ressursbruk. Det synes også som om innføring av direkte valg ved valg av rektor/prorektor og ved valg av vitenskapelig tilsatte til DAK har blitt positiv mottatt, selv om det kan være rom for enkelte forbedringer i opplegget.
>
> De enkelte valgstyrer har gjennom sin innsats gjennomført valgene på en utmerket måte.
>
> På bakgrunn av at valgreglementet er helt nytt, finner universitetsdirektøren det ønskelig med en grundigere gjennomgang av erfaringene fra høstens valg. Det vil i en slik sammenheng være naturlig å innhente synspunkter og erfaringer fra deltakerne av den praktiske gjennomføringen av valgene, men også innspill av annen art vil være nyttig grunnlag for en vurdering av valgreglementets hensiktsmessighet. Spørsmål knyttet til Bergen Museums og universitets-bibliotekets plass i valgsystemet bør vurderes nærmere, likeså valgdeltakelse, presentasjon av kandidater til de forskjellige verv, m.v. Det er også ønskelig med en diskusjon omkring mer prinsipielle sider ved universitetets valgreglement. Stikkord her kan være: vekting etter fakultetstilhørighet ved valg av vitenskapelig tilsatte til DAK.
>
> Universitetsdirektøren ber Kollegiet ta redegjørelsen om valgene høsten 1998 til foreløpig orientering.
>
> Universitetsdirektøren ber videre om at rektor og universitetsdirektør gis fullmakt til å nedsette en komité for gjennomgang av høstens valg, ev. i form av en anmodning til Rasmussen-komiteen om å tre sammen igjen for å vurdere ev. endringer basert på erfaringene fra valgene.”

Det ble på denne bakgrunn gjort slikt vedtak:

1. Kollegiet tar den foreløpige redegjørelsen for valgavviklingen høsten 1998 til orientering.
2. Rektor og universitetsdirektør får fullmakt til å oppnevne en komite til å utarbeide ev. endringsforslag basert på erfaringene fra valgene høsten 1998.

Ved brev av 03.06.1999 ble det oppnevnt følgende komité:

professor Ørnulf Rasmussen, leder
professor Finn Gustavsen
førsteamanuensis Bjarne Meidell
førsteamanuensis Gunnar Grendstad
kontorsjef Marie Morken
førstekonsulent Øystein L. Iversen
en studentrepresentant etter forslag fra Studentrådet.

Håvard Pedersen og Ragnhild Gjerde har i hver sin korte periode hatt oppgaven som sekretær for utvalget. Den resterende tiden har Øystein L. Iversen fungert som komiteens sekretær, i tillegg til å være oppnevnt medlem. Følgende har vært oppnevnt som studentrepresentanter i korte perioder: Lene Øverland, Anita Mjelland, Knut Prestvik, Linn-Camilla Saxvik, Marte Mjøs Persen og Arild Helgøy. Det har vært studentrepresentanter tilstede på om lag en fjerdepart av utvalgets møter.

Utvalgets mandat ble formulert slik:

> ”Komiteen bes foreta en valgteknisk gjennomgang av gjeldende Valgreglement for Universitetet i Bergen med utgangspunkt i erfaringene fra gjennomføringen av valgene høsten 1998 med særlig vekt på spørsmål knyttet til enheter som Bergen museum og Universitetsbiblioteket og deres plass i valgsystemet, samt valgdeltakelse, presentasjon av kandidater til de forskjellige verv m.v. En prinsipiell drøfting knyttet til bruk av vekting etter fakultetstilhørighet ved valg av vitenskapelige tilsatte til kollegiet, bes også foretatt.
>
> Komiteen kan selv presisere sitt mandat. ”

Utvalgets oppgave er å vurdere valgreglementet ved UiB, fastsatt av DAK i møte 30.04.1998. Dette reglement er utfyllende i forhold til KUF` s nasjonale reglement (17.6.96), som er utfyllende i forhold til Universitetsloven. Disse legger rammer for hvilke endringer DAK kan foreta i eget reglement, og dermed premisser for hvilke forslag denne komité kan fremsette. I den grad DAK ikke vil ha kompetanse til å foreta endringer komitéen anser tilrådelig, vil dette bli presisert, og spørsmålet blir hvorvidt UiB vil søke dispensasjon fra regler av høyere rang for å kunne gjennomføre eventuelt ønskede endringer.

1.2 Utvalgets arbeid.

Komitéen har hatt 19 møter. Innkalling til møter, utveksling av notater og dokumenter har skjedd pr e-post. Tidligere leder i Det sentrale valgstyret, Arvid Erdal, har vært tilstede på 2 av møtene, i forbindelse med drøftingen av valgformer og fakultetsvis vekting av stemmer. Assisterende universitetsdirektør Sverre Spildo har vært tilstede på et møte for å orientere om den matematiske modell som lå til grunn for den fakultetsvise vektingen ved valget av representanter for ansatte i undervisnings- og forskerstilling til DAK, i 1998.

De lokale valgstyrene ble i e-post av 20.12.1999, bedt om å gjøre rede for erfaringer med og synspunkter på, valgreglementet på bakgrunn av forrige valg (1998). Komitéen mottok svar fra valgstyrene ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, Det odontologiske fakultet og Det historisk-filosofiske fakultet.

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet melder i brev av 25.01.2000 om fakultetets erfaringer fra valget:

De valgene som ble administrert av fakultetets valgstyre høsten 1999 gjaldt valg av representanter fra gruppe B (midlertidig tilsatte i vitenskapelige stillinger) og gruppe D (studentene) til fakultetsstyret ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet. Videre har det vært gitt veiledning til instituttene i tilknytning til deres valgavvikling.

- Fakultetet fremhever behovet for en ”kokebok” sml. valgreglenes § 38, og nevner flere forhold som bør belyses særlig i denne:

  - valgbarhet blant de tilsatte knyttet til institusjonen
  - presisere at studentene er stemmeberettiget ved det instituttet de ”faktisk studerer ved”, uavhengig av hvor de er registrert i manntallet
  - standardiserte valgprotokoller

- Fakultetet ser det som svært positivt at man kunne forholde seg til ett valgreglement

- Manntallet er i praksis ikke klart før ca. 1. oktober, noe som fører til at det blir for kort tid dersom det skal settes rimelige frister til å fremme forslag til kandidater før selve valget, som må være avholdt "i første halvpart av november" både for studentrepresentanter til fakultetsstyre og instituttstyre (§ 31, pkt 1 og § 34, pkt. 1)

- Valgreglementet åpner for å utsette valg av studenter til fakultetsstyret og instituttstyret til januar ”der hensynet til oppsetting av fullstendig manntall tilsier det”. Fakultetet mener det bør være ”samsvar mellom valg på fakultet- og instituttnivå” og foreslår at fakultetets valgstyre selv gis myndighet til å ta en eventuell beslutning om å utsette valget av studentrepresentanter til januar måned, dersom dette er mest hensiktsmessig. I stedet for å la dette ligge til kollegiet.

- I valgreglementet står det at "Instituttets styrer og visestyrer velges blant de tilsatte i undervisnings- og forskningsstilling." Fakultetet foreslår at dette endres til "... velges blant de fast tilsatte ...." (jfr. § 32, pkt. 1 om dekanus og prodekanus).

- Fakultet påpeker ”det urimelige” i at det ikke er lik vekting av stemmene ved valg til kollegiet. En peker på at dette har gitt seg utslag i at mat-nat og med-fak er uten representasjon i kollegiet for perioden 1999-2001

- Fakultetet peker også på at reglene om kjønnsmessig balanse fører til at kvinnene blir tungt belastet med administrative verv, noe som sterkt rammer deres primæroppgaver (undervisning og forskning).

- Dyktige instituttstyrere, som har instituttets tilsatte og studenter bak seg, bør derfor få mulighet til gjenvalg også utover 6-årsperioden, dersom de selv ønsker det.

Det odontologiske fakultet melder om følgende erfaringer:

- Man stiller spørsmål ”om det skulle vært avklart hvor mye arbeid en skal legge ned i å "purre" på de forslagberettigede, før Valgstyret går inn med supplerende forslag”.

- Ved supplering, ”om Valgstyret ved å plukke ut enkeltpersoner til supplering kanskje vil få uforholdmessig stor innvirkning på valget”

- Reglene om kjønnsmessig balanse leder til at

    - menn i gruppe C, som utgjør under 10% av de valgbare, innehar 50% av vervene
    - i gruppe A utgjør kvinnene ca 20% (7 personer) av de tilsatte, mens kravet om representasjon er 40% - noe som i realiteten betyr 50%, da en skal velge 6 representanter i gruppe A i Instituttstyret og Klinikkstyret. Dersom kvinnene benyter seg av sin rett til å nekte gjenvalg vil fakultetet ikke kunne følge opp reglene om kjønnsmesig balanse.

- Dersom det blir aktuelt å søke departementet om dispensasjon fra kravet om kjønnsmessig balanse, vil fakultetet foreslå at en ber om å få kutte ut kravet når det gjelder vararepresentantene, og at kravet om 40% der det skal velges flere enn 4 representanter reduseres til 30% slik at det i en valgkrets på 6 er tilstrekkelig med 2 personer (33%) av det underrepresenterte kjønn, istedet for 3 (50%) slik det er i dag.

Det historisk-filosofiske fakultet melder om følgende erfaringer

- praktiske problemer med organiseringer av valget blant studentene. Fakultetet fant likevel løsninger og gjennomførte valget.

- to forslag til endringer i valgreglementet:

    - Av valgreglementet § 4 fremgår det at kunngjøring av manntallet over de som har stemmerett skal skje senest 6 uker før det aktuelle valget skal gjennomføres. Fakultetet er av den oppfatning at denne fristen bør reduseres.

    - Fakultetet tar også opp spørsmålet om e-post skal kunne benyttes ved postvalg og ber om at dette blir vurdert.

Denne komité har også sett på Mjøs-utvalgets innstilling "Frihet med ansvar: Om høgre utdanning og forskning i Norge", som ble fremlagt 8. mai 2000, for så vidt gjelder forslagene om endring av styringsstruktur for universitetene, og de mulige virkninger det kan få for vårt valgreglement. Det er forventet en stortingsmelding en

gang i 2001. Det er ikke klart at de presenterte forslag vil bli vedtatt. Under enhver omstendighet vil det ta tid før slike eventuelle vedtak vil bli satt i kraft. Denne komité har derfor ikke sett grunn til å diskontere innstillingens forslag. Det fremmes derfor ikke forslag til endringer av vårt valgreglement, som følge av Mjøs-innstillingen.

Foruten de innspill utvalget har fått fra fakulteter og det sentrale valgstyret, har utvalget selv tatt opp spørsmål det er naturlig å drøfte, ut fra det mandat som er gitt. Utvalget vurderer særskilt noen utvalgte prinsipielle spørsmål, ser nærmere på valg ved Universitetsbiblioteket og ved Bergen Museum, og fremmer en del forslag til endringer i reglementet .

Komitéen ser det er kommet enkelte merknader om rent valgtekniske forhold som for eksempel frister for kunngjøring av manntall. Komitéen har ikke foretatt noen eksplisitt vurdering av dette. Det er hensiktsmessighetsspørsmål som universitetets administrasjon antakelig er nærmer til å ta stilling til enn dette utvalg. Komitéen vil også henlede oppmerksomheten på anførsel fra Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet om den "kokebok" nåværende valgreglements § 38 (forslagets § 37) tillegger universitetsdirektøren ansvar for utarbeidelse av. Når denne revisjonsomgang er avsluttet, vil det være ønskelig at slik blir laget. Komitéen har konsentrert seg om følgende sentrale spørsmål :

- Valgdeltakelse.

Mandatet omfatter vurdering av valgdeltakelsen. Problemstillingen er, slik komitéen ser det, først og fremst, om og hvordan valgdeltakelsen kan økes ved endring av valgreglene. Komitéen ser det som vesentlig at reglene legger til rette for en god valgdeltakelse, og har hatt dette perspektiv for øye under de fleste diskusjoner. Spørsmålet behandles derfor ikke samlet, men i tilknytning til flere av de nedenfor nevnte spørsmål. Flere av komitéens forslag er delvis motivert av ønsket om økt valgdeltakelse.

- Fakultetsvis vekting av stemmer

Vekting av stemmer skjer på tre måter i gjeldende reglement: i) etter velgerens fakultetstilhørighet, ii) etter velgerens stillingskategori og iii) etter kjønn. Komitéen har vurdert den første problemstillingen. Den siste problemstillingen er behandlet under kjønnsmessig balanse (kap. 2.2). Spørsmålet om avgitte stemmer ved valg av representanter for gruppe A og B til DAK skal vektlegges ut i fra hvilken fakultetstilknytning den enkelte velger har, er tatt opp i mandatet og tatt opp av fakulteter. Komitéen redegjør kort for den vekting vi har og om bakgrunnen for denne. Medlemmene har ulikt syn på om vi bør ha en slik vektingsordning. Det blir derfor i kap IV og V fremmet alternative forslag. Flertallet forslår at denne vektingen opphører. Mindretallet foreslår at den opprettholdes. Det vises til kap 2.1.

- Kjønnsmessig balanse

Komitéen betrakter reglene om kjønnsmessig balanse som en type vektingsregler i enkelte tilfeller. Dersom resultat av et valg gir kjønnsmessig ubalanse i hht reglene, rykker kandidater for det underrepresenterte kjønn opp og erstatter kandidater for det overrepresenterte kjønn. Velgere som har stemt på det underrepresenterte kjønn får vektet sin stemme opp, mens velgere som har stemt på det overrepresenterte kjønn får

vektet sin stemme ned. Disse prosedyrene griper inn i valgprosessen mellom avstemning og det offisielle valgresultat.

Komitéen har vurdert disse regler på bakgrunn av merknader fra fakulteter om problemer disse regler har skapt.
Komitéen tilrår enstemmig at UiB nærmere vurderer å søke dispensasjon fra reglene om kjønnsmessig balanse, etter en utredning og dokumentering av problemene. Dette arbeid bør skje i nær kontakt med de miljøer som kan tenkes berørt. Komitéen vil videre oppfordre DAK, ved oppnevning av medlemmer til styrer, der det er aktuelt (for eksempel ved styret for Bergen museum og Universitetsbiblioteket) å iaktta prinsippet om en balansert kjønnsmessig representasjon. Det vises til kap. 2.2.

- Studentvalget

Komitéen har vurdert den eksisterende ordning med valg av studentrepresentanter til DAK, ved benyttelse av Studentrådet som valgforsamling. Ordningen er vurdert hovedsakelig i et legitimitetsperspektiv. Komitéens flertall fremsetter forslag om at det søkes dispensasjon for å kunne endre reglene. Komitéen foreslår også at preferansevalg innføres som obligatorisk ordning ved visse studentvalg. Det vises til kap. 2.3.

- Valgformer

Komitéen har vurdert valgformene preferansevalg og listevalg, og foreslår at en ny modell for preferansevalg gjøres obligatorisk ved valg av medlemmer til DAK, fakultetsstyre og instituttstyre. Valg av rektor og prorektor foreslås videreført som flertallsvalg. Valgformen listevalg foreslås fjernet. Det vises til kap. 2.4.

- Kandidatpresentasjon

Komitéen bes i mandatet om å vurdere ordningen med kandidatpresentasjon før valg av rektor og prorektor og medlemmer av DAK. Komitéen fremmer ikke forslag om endring av disse regler, og begrunner dette. Det vises til kap 2.5.

- Elektronisk stemmegivning

Komitéen har diskutert spørsmålet om gjennomføring av valg ved elektronisk stemmegivning. Bakgrunnen for dette er at man ved den siste endring av valgreglementet (1998) innførte direkte valg på medlemmer av DAK og rektor/prorektor, og dermed også fikk synliggjort valgdeltakelse/-engasjement og ressursbruk ved gjennomføring av disse valg. Komitéen mener hensyn til valgdeltakelsen og ressurshensyn, taler for at elektronisk stemmegivning blir nærmere vurdert. Denne komité har ikke datateknisk kompetanse til å foreta en slik vurdering. Det vises til kap. 2.6.

- Valg ved Bergen Museum

Det fremgår av mandatet at utvalget skal vurdere valg ved Bergen Museum. Det har i utvalgets arbeidsperiode pågått en evaluering av styringsstrukturen ved Bergen Museum, med sikte på omorganisering. Det ble i juni fattet et prinsippvedtak i DAK om at Bergen Museum organiseres etter mønster av fakultetene (DAK-sak 93, møte 15.6.2000). Komitéen legger til grunn det prinsippvedtak som foreligger. Komitéen fremmer ikke forslag om særskilte regler for valg ved Bergen Museum, men forutsetter at museet i prinsippet betraktes på linje med fakultetene for så vidt gjelder de interne valg; styre og ledere. Mht ansattes stemmegivning ved valg til DAK og av rektor/prorektor, omtaler utvalget dette nærmere. Det vises til kap. 2.7.

- Valg ved Universitetsbiblioteket

Komitéen bes i mandatat om en vurdering av valg ved UB. Komitéen har fått en redegjørelse for problemstillinger knyttet til valg av UBs råd. Det sentrale spørsmål har vært om reglene om kjønnsmessig balanse får uheldige konsekvenser for sammensetningen. Komitéen anbefaler DAK å se hen til reglene om kjønnsmessig balanse ved utvelgelse av de sentralt oppnevnte medlemmene, og forslår bare mindre endringer i reglene, for så vidt gjelder UB-valgene. Det vises til kap 2.8.

For øvrig fremmer komitéen en del forslag om mindre justeringer, slik dette fremgår av kap. IV og V.

II. Nærmere om hovedproblemstillingene

2.1 Fakultetsvis vekting

Vekting av stemmer etter velgerens fakultetstilhørighet er en av de tre former for stemmevekting det någjeldende valgreglement regulerer, sml. kap. 1.2 foran. Hjemmel for denne vekting har vi i UiB-reglementets § 23. Reglene gjelder for valg av representanter fra gruppene A og B til DAK. Spørsmålet er om vi skal ha en fakultetsvis vekting, og i såfall hvordan slik vekting skal foregå. Komitéens medlemmer har ulike syn på dette spørsmål, og har delt seg i to fraksjoner. Medlemmene er enige om at man i denne innstillingen først redegjør for den historiske bakgrunnen for vektingsspørsmålet (a) og deretter viser de to fraksjoners syn (b).

a) Historisk bakgrunn

Ved valg av representanter for gruppene A og B til DAK var hvert fakultet én valgkrets, t.o.m. valget i 1989. DAK var altså sammensatt av representanter for alle fakultetene (og UB). Universitetsloven av 1989 fikk virkning for valget i 1992. DAK var ved dette valg, og de senere valg i 95 og 98, sammensatt slik at bare fem representanter var valgt av gruppene A og B. Hele universitetet var én valgkrets. Dette innebar at maksimalt fem av de syv fakulteter kunne få inn en representant for disse velgergruppene.

Disse valg ble i 92 og 95 foretatt av en valgmannsforsamling, altså en samling av valgmenn. Denne forsamling var sammensatt slik at hvert fakultet skulle ha en lik "grunnrepresentasjon" i forsamlingen. Denne "grunnrepresentasjonen" utgjorde omtrent halvparten av forsamlingen. De øvrige valgmenn ble fordelt på fakultetene proratarisk, altså i forhold til det enkelte fakultets andel av det samlede antall stemmeberettigede i undervisnings- og forskerstilling. Ordningen med "grunnrepresentasjon" innebar en form for fakultetsrelatert innflytelsesdeling, som kan sammenliknes med stemmevekting ved direkte valg. Ordningen med "proratarisk representasjon" innebar en form for personbasert innflytelse.

Ved endringen av UiB-reglementet i 1998, med innføring av ordningen med direkte valg, bortfalt ordningen med valgmannsforsamling. Spørsmålet ble dermed om stemmer avgitt ved dette valg skulle vektes på en annen måte, eller telle like mye.

I 'Godt valg!', innstillingen fra Rasmussenutvalget nedsatt for å revidere valgreglementene ved Universitetet i Bergen (levert januar 1998), foreslås det som en følge av overgangen til direkte valg at ordningen med fakultetsvis vekting bortfalt.

Ved Universitetsrådets senere vedtak, den 22.4.98, ble det likevel anbefalt DAK (23 mot 1 stemme) å videreføre en ordning med fakultetsvis vekting. Kollegiet behandlet spørsmålet i sak 81/98 og vedtaket lød slik:

"Kollegiet vil komme tilbake til oppgjørsmåten for preferansevalg og til et system for fakultetsvis vekting".

Spørsmålet ble derfor behandlet på nytt i sak 126/98. Til grunn for behandlingen lå bl.a. Rektors notat av 03.06.1998, der det blant annet kom til uttrykk at en vekting basert på sammensetning av den tidligere valgmannsforsamling man hadde hatt ved valgene i 92 og 95, verken krevet særskilt hjemmel, eller var forbudt i gjeldende KUF-reglement.

Kollegiet gjorde så vedtak om en vekting basert på en formel som i utgangspunktet vektlegger fakultetsrepresentasjonen og individstemmer 50 prosent hver. Dette ivaretar hensynene til mulig fakultetsrepresentasjon og individrepresentasjon samtidig. Det er i saksfremlegget til sak 126 redegjort nærmere for den matematisk formel som ble benyttet for vektingen[1], og grunnlaget for denne formel.

b) Medlemmenes syn

Komitéens medlemmer har ulikt syn på vektingsspørsmålet.

Morken, Grendstad, Iversen og Meidell mener de beste grunner taler for å gå bort fra vekting. Disse medlemmer fremmer forslag om at regelen i siste punktum i nåværende § 23, ny § 22 i komitéens forslag, oppheves. Se kap IV og V.

Gustavsen og Rasmussen mener de beste grunner taler for en videreføring av den tradisjon vi har hatt med et grunnprinsipp om fakultetsrelatert innflytelse, og er dermed for en vektingsordning ved disse direktevalg. Disse medlemmer anbefaler at prinsippene for den formel som ble benyttet ved valget i 98 blir anvendt i fremtiden,

[1] Det bemerkes at den aktuelle formelen er feil gjengitt i saksfremlegget. Feilen er korrigert i dataprogrammet og i universitetsdirektørens veiledning til valget.

og dermed at det ikke foretas endring av regelen i nåværende § 23 , ny § 22, siste punktum.

Flertallet, *Morken, Grendstad, Iversen og Meidell*, ser følgende argumenter mot vekting

1. Vekting av stemmer er en prosedyre som griper inn i valgprosessen etter at stemmen er avgitt, men før valgresultatet framstår i form av valgte representanter.
2. Vekting av stemmer er ikke bare en prosedyre som kan favorisere utvalgte interesser, det er også en prosedyre som reduserer betydningen av alle de andre interessene. Vekting aktualiserer derfor problemstillingen om *hva* som skal representeres.
3. Gjennom den nye styringsstrukturen har man forlatt tanken om fakultetsvis representasjon i DAK: man har dermed forlatt prinsippet om at DAK skal være et *mikro-kosmos* av universitetet og hvor det overordnede mål var *sammensetningen* av den valgte forsamling. Den nye styringsstrukturen baserer seg på et prinsipp om at de valgte personer skal representere alle *interessene* i en valgkrets, ikke bare det fakultet de er ansatt ved.
4. Dersom man viderefører vekting, vil valgte representanter mer enn noen gang være bundet til sitt fakultet og i mindre grad forplikte seg på universitetet som helhet. Dette kan aktualisere gamle og nye motsetninger mellom representantene, og kanskje komme spesielt til uttrykk når det gjelder innstramminger i virksomheten.
5. Siden det er fem valgte representanter til DAK fra gruppe A og B, men hele syv fakulteter (dvs 5/7), vil minst to fakulteter alltid være forhindret fra en direkte person-fra-et-fakultet representasjon. Denne brøken kan hverken kompenseres med vekting eller minoritetsgarantier. Snarere vil en vektingsdiskusjon være en verbal videreføring av stolleken.
6. Valgsystemet som brukes ved Universitetet i dag (ie preferansevalg) er en variant av forholdstallsvalg. Dette valgsystemet blir vurdert å være et av de mest demokratiske hva angår proporsjonalitet. Når valgkretsen består av fem representanter, peker dette langt i retning av en garanti for at *mobiliserte* interesser kan få valgt sin kandidat.
7. Dess flere vektingsprosedyrer en stemme gjennomgår, dess større blir sjansen for at et valg mister *legitimitet*. Vekting etter ansettelseskategori (ie A, B, C, D) og likestillingslovens krav om kjønnsfordeling er pålagt UiB utenfra av prinsipielle hensyn. Fakultetsvekting er ikke blitt opphøyd som et slikt prinsipp. Fakultetsvekting er noe universitetet selv kan bestemme. Av legitimitetshensyn bør en slik vekting unngås.
8. Det skal svært gode argumenter til for å avvike prinsippet om 'en person - en stemme - en vekt'. Vi mener at fakultetsvekting til DAK-valg ikke kan være et slikt godt argument. Men dersom andre likevel finner at fakultetsinteresser er viktige, må fakultetsrepresentasjon komme til uttrykk i valgsystemet gjennom *valgkretser* og ikke gjennom bakdøren ved at man tukler med stemmeseddelen.

Mindretallet, *Gustavsen og Rasmussen*, ser det slik at vektingsspørsmålet viser en konflikt mellom på den ene siden hensynet til en viss fakultetsrelatert innflytelse over styringen av UiB, mot på den annen side en individorientert perspektivering, basert på en "en person- en stemme – en vekt"- tenkning.

De ordninger UiB har hatt til nå har hatt ulike elementer av vekting, for å sikre en viss fakultetsrelatert innflytelsesdeling ved valget av medlemmer til DAK. Disse ordninger har vært vurdert av, og ønsket av, de styrende organer ved UiB, og vært opprettholdt til tross for lovendringer som har påvirket sammensetningen av DAK. Et tilsvarende prinsipp virker også for sammensetningen av Kollegierådet, og har ikke vært tatt opp som noe problem.

Gustavsen og Rasmussen mener at det er viktig for universitetet å sikre at miljøenes muligheter for innflytelse ikke først og fremst avhenger av miljøenes størrelse. Universitetet må, for å kunne være et fullverdig akademisk fellesskap, ha åpning for representasjon fra også mindre miljøer, som altså har ferre ansatte. De mindre miljøer må ha en slik mulighet av hensyn til så vel universitetet som helhet, som av hensyn til muligheten for å ivareta egne interesser i konkurranse med de større miljøer. Gustavsen og Rasmussen mener man bør være varsom med å endre en innflytelsestruktur som har være langvarig og som har virket godt.

Ved videreføring av den någjeldende vektingsordning vil interessen for valgdeltakelse være med på å avgjøre den fakultetsrelaterte innflytelse , mens det ved opphevelse av vektingsordningen vil være stillingsstrukturen som bestemmer de ulike miljøers mulighet for innflytelse. Stillingsstrukturen er ingen treffende indikator for innflytelse. Den gjenspeiler ikke universitetets kandidat-/vekttallsproduksjon, og reflekterer dermed heller ikke universitets funksjon som utdanningsinstitusjon, og den gjenspeiler ikke det enkelte miljøs betydning for universitetet som en helhetlig akademisk institusjon.

Ved en institusjon som UiB ser *Gustavsen og Rasmussen* det ikke som betenkelig fortsatt å fravike et prinsipp om "en person - en stemme – en vekt". Det er ikke uvanlig i organisasjoner som er bygget opp av avdelinger, at innflytelse over den samlede styring til en viss grad fordeles på avdelingene, til dels uavhengig av deres størrelse, slik et vektingsprinsipp vil innebære. Det er heller ikke ukjent i privat virksomhet at der er skranker for flertallsdominans, som for eksempel ved stemmerettsbegrensninger i en rekke typer større selskaper, ved prinsippet ved boligsameier og boligbyggelag.

Om man skal følge et prinsipp om "en person - en stemme – en vekt", er et spørsmål som etter *Gustavsens og Rasmussens* syn, må vurderes i lys av hvilken form for virksomhet som skal styres, og denne virksomhets særtrekk og tradisjon. På denne bakgrunn er disse medlemmer blitt stående ved at den tradisjon vi har hatt ved UiB for så vidt gjelder innflytelsesdeling, bør føres videre, og foreslår ingen endringer i reglementet på dette punkt.

Dersom DAK ønsker å videreføre en form for fakultetsvis vekting, jfr vårt forslag til § 22 nr.2, vil dette innvirke på opptellingen av stemmer ved preferansevalg. Regelen i utkastets §10 om preferansevalg er basert på

flertallets syn, for så vidt gjelder dette vektingsspørsmålet. Det innebærer at man i såfall må foreta en inkorporering av vektingsprinsippet her, eller i særskilt vedtak med referanse til § 22 nr 2, fastsette regler for hvordan denne vekting teknisk skal foretas i valgoppgjøret.

Studentrepresentant har ikke vært tilstede verken ved diskusjon av eller votering over dette tema.

2.2 Kjønnsmessig balanse

Likestillingsloven § 21 og departementets valgreglement § 23 har regler som skal sikre at begge kjønn får en viss representasjon. Valgreglementet ved UiB har i § 17 bestemmelse som er likelydende med § 23 i KUF`s reglement , slik:

> ”1. Ved flertallsvalg og preferansevalg skal Likestillingslovens krav om kjønnsmessig balanse såvidt mulig være oppfylt for medlemmene og for varamedlemmene innen den enkelte valgkrets. Skal det velges fire medlemmer eller flere fra en valgkrets, skal hvert kjønn være representert med minst 40 % blant dem som velges. Skal det velges to eller tre medlemmer fra valgkretsen, skal begge kjønn være representert. Disse kravene gjelder også ved valg av varamedlemmer.
>
> 2. Viser det seg ved opptelling ved preferansevalg eller flertallsvalg at et kjønn vil få færre representanter enn det som kreves i nr. 1, rykker kandidater fra det underrepresenterte kjønn såvidt mulig opp, inntil man har oppnådd slik balanse.
>
> Ved listevalg skal alle listeforslag såvidt mulig oppfylle kravene i pkt. 1. Viser det seg ved fordelingen av plasser på en liste at disse kravene ikke vil bli oppfylt for vedkommende listes representasjon, rykker kandidater fra det underrepresenterte kjønn opp inntil man har oppnådd slik balanse.”

Problemet er at kravene om kjønnsmessig balanse er praktisk vanskelig å oppfylle i valgkretser hvor det ene kjønn er i stor overvekt. Dette problemet har man for eksempel sett ved Det odontologiske fakultet, hvor 10% av velgerne/kandidatene i gruppe C er menn, 90% kvinner. For gruppe A er forholdet nær motsatt; 20% kvinner, 80% menn.

Kravet om minimumsrepresentasjon på 40% fra hvert kjønn kan føre til at deltakelse i styrende organer blir en betydelig merbelastning for kvinner i vitenskapelige stillinger, om reglene skal følges. Det kan, etter omstendighetene, få konsekvenser for disse ansattes mulighet til faglig utvikling. Vi viser i denne sammenheng også til at denne gruppen ansatte allerede vil kunne ha en merbelastning som følge av reglene om at begge kjønn så vidt mulig skal være representert i bedømmelseskomitéer.

Når 10 % av velgerne/kandidatene i gruppe C ved Det odontologiske fakultet er menn, vil disse kunne få en representasjon i styrende organer på minst 40 %. Et slikt resultat har man også fått ved valg til Universitetsbibliotekets råd.

Universitetsbibliotekets råd består av representanter for de 7 fakultetene, for personalet ved Universitetsbiblioteket, og for studentene. Overrepresentasjonen her skyldes delvis regelen om at kjønnsmessig balanse skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets, med en representant av hvert kjønn i valgkretser med 2 representanter. Utvalget har registrert misnøye med at valget resulterer i en overrepresentasjon av menn i forhold til prosent menn tilsatt ved denne avdelingen. Se for øvrig nærmere om dette valg nedenfor i kap 2.8. I hvilken grad slike problemer finnes innenfor andre av universitetets enheter har utvalget ikke kartlagt, men vil anta at det nok kan være tilfelle, i varierende grad.

Selv om intensjonene med bestemmelsen om kjønnsmessig balanse er å motvirke ubalanse mellom kjønnene i valgte posisjoner, reiser utvalget spørsmålet om ulempene ved 40% regelen (og etter omstendighetene også et 50%-krav) er så store at en lavere minimumsprosent burde anvendes. Utvalget mener de likestillingspolitiske intensjoner bør kunne ansees tilfredsstillende ivaretatt også med en prosentsats som er lavere, i situasjoner der hensynet til de kvinnelig ansattes faglige utvikling kan anføres som argument. Utvalget ser det som mer komplisert å argumentere for dispensasjon i situasjoner der slik dispensasjon ikke søkes legitimert med likestillingspolitiske hensyn, hvilket vil være tilfellet for gruppe C.

Både departementets valgreglement § 25, og likestillingsloven, åpner for at det kan gis dispensasjon. Etter Forskrift om representasjon av begge kjønn i statlige utvalg, styrer, råd, delegasjoner m.v. – regler om håndheving og rapportering[2], kan vedkommende fagdepartement dispensere fra kravene. Vilkåret for dispensasjon er at det foreligger "særlige forhold som gjør det åpenbart urimelig å oppfylle kravene". Dispensasjonsbestemmelsen er bare tenkt brukt helt unntaksvis. Innvilgelse av søknad om dispensasjon formodes å ville forutsette en grundig dokumentasjon av de særlige problemer reglene har skapt.

Utvalget vil anbefale UiB å vurdere å søke departementet om dispensasjon i situasjoner der dette kan begrunnes med den merbelastning regelen påfører kvinnelige forskere. Tilretteleggelse av gode forskningsforhold for kvinnelige forskere må være et likestillingspolitisk legitimt hensyn. Utvalget forutsetter at spørsmålet om søknad om dispensasjon håndteres i nært samarbeid med de berørte grupper / miljøer, og at universitetet ikke fremmer slik søknad mot disses ønsker.

For så vidt gjelder overrepresentasjon i gruppe C, blir dette argumentet ikke treffende. Her synes det mer i tråd med likestillingsreglenes intensjoner at også det underrepresenterte kjønn skal sikres representasjon, selv om det fører til at få tilsatte i en gruppe og av ett kjønn, får en klart overproporsjonal representasjon.

2.3 Studentvalg

Ved valget høsten 1999 var det meget lav valgdeltagelse blant studentene. Av 15.606 stemmeberettigede studenter deltok 785 ved valget av rektor. Dette er en fremmøteprosent på 5. Ved valg til prorektor deltok 458 av 15.606 stemmeberettigede studenter. Dette er en fremmøteprosent på 3.

[2] Fastsatt ved kgl.res. 2. februar 1996 med hjemmel i lov av 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene § 21 femte ledd.

Valget av studentrepresentanter til Kollegiet ble gjennomført som indirekte valg. Det avgående Studentråd besluttet at dette valget skulle gjennomføres som et indirekte valg, med det nyvalgte Studentrådet som valgforsamling. Valgreglementet § 8 pkt. 1 gir adgang til det:

> "Ved valg av studentrepresentanter i Kollegiet avgjør Studentrådet om dette skal holdes som urnevalg eller foretas i valgforsamling. Ved bruk av valgforsamling ved dette valget er Studentrådet valgforsamling."

KUF`s valgreglement § 3 pk 2 overlater denne avgjørelse til det øverste studentorgan, og ikke til DAK. DAK er bundet av det. Eventuelt ønske om endring må skje etter dispensasjon etter KUF-reglementets § 25, sml. nedenfor.

Valget av medlemmer til Studentrådet ble holdt som urnevalg 4. og 5. november 1999. Det deltok 886 av 15.565 stemmeberettigede studenter. Dette er en fremmøteprosent på 5,7. Valget av studentrepresentanter til Kollegiet ble så gjennomført i Studentrådet 07.12.1999.

Utvalget har merket seg den svært lave valgdeltakelse, og studentrådets vedtak om anvendelse av studentrådet som valgforsamling. Flertallet, alle uten studentrepresentanten, har ansett begge disse forhold som problematiske. Utvelgelsen av studentrepresentanter til de demokratiske styringsorganer/-posisjoner ved universitetet, synes verken å være representativ eller særlig initierende for utvikling av et aktivt studentdemokratisk innslag i universitetets styringssystem. Om, og i hvilken grad det finnes sammenhenger mellom disse to forhold har ikke utvalget tilstrekkelig materiale for å kunne uttale seg om. Det sentrale og problematiske, slik utvalgets flertall ser det, er imidlertid at begge forhold kan påvises.

Studentdeltakelsen ved utvalgets møter har dessverre vært lavere enn ønskelig, og representasjonen har skiftet. Innstillingens redegjørelse for studentenes syn på disse forhold, bygger derfor på et notat utarbeidet av et av studentmedlemmene i utvalget, Anita Mjelland. Notatet tok ikke sikte på å konludere, men å presentere den argumentasjon som kom frem i Studentrådet da dette besluttet å anvende seg selv som valgforsamling.

I notatet var følgende anført som argumenter til støtte for ordningen med indirekte valg av studentrepresentanter til Det akademiske kollegium (altså i Studentrådet som valgforsamling):

"

- Studentene blir lei av å stemme hvis det arrangeres for mange valg. Hvert høstsemester har man valg til Studentrådet, fakultetsstyrer, fagutvalg, instituttstyrer, studentutvalg og DAK, samt med jevne mellomrom er det valg av rektor, prorektor, kommunestyrer, fylkesting og Storting. Valgoppslutningen er for lav, kanskje den kan bedres hvis man kutter et valg.

- Studentene kjenner ikke kandidatene. Det har vært lav oppslutning på kandidatpresentasjonen, og selv om kandidatene som oftest er blitt presentert i studentmedia er det allikevel ikke tilstrekkelig til at studentene kjenner

kandidatene godt nok. Studentrådet har bedre forutsetninger for å velge de beste representantene, da dette har bedre mulighet til å spørre ut kandidatene og foreta en vurdering ut fra hva man mener en representant i DAK bør kunne og være i besittelse av, av personlige egenskaper.

- Man binder DAK-representantene nærmere Studentrådet og de kan dermed gies tilbakemeldinger på måten de utfører sine oppgaver på, og de vil føle en større forpliktelse til å ta del i resten av det studentpolitiske arbeidet, samt arbeide for Studentrådets politikk. **”**

Det var videre anført følgende argumenter til støtte for direkte valg:

”

- Valgdeltakelsen er lav ved valg av studentrepresentanter til DAK, men den er lavere ved valg av Studentrådet.

- Det er viktig at den enkelte student får være med å velge student-representantene i DAK. Dette fører til en følelse av at representanten er studentens representant og dermed en følelse av nærhet, som kan føre til at det er lettere å ta kontakt med vedkommende. Dersom det er indirekte valg vil ikke kandidatene til DAK bli så godt presentert for studentene gjennom valgkamp og media, og representantene vil derfor bli mer usynlige og fjerne.

- Valg av studentrepresentant til DAK er for studentene mer et personvalg enn et politisk valg. De personlige egenskapene til kollegiekandidatene veier tyngre enn deres fakultets- og politiske tilhørighet. Ved valg av representanter til Studentrådet, kan politisk ståsted være viktigere enn personlige egenskaper. For representantene i Studentrådet derimot er det en viss sannsynlighet for at politisk ståsted veier tyngre enn personlige egenskaper. En person som stemmer på en liste til Studentrådet, kan da risikere at personen man velger inn i Studentrådet vil stemme en annen enn den man selv ønsker, inn i DAK. Med andre ord er det ikke sikkert at studentrepresentantene som velges inn i DAK ved indirekte valg, speiler studentenes ønsker.

- Ved indirekte valg er det en forutsetning at man jobber frem støttespillere i studentrådet. En kandidat som har en gruppering bak seg i Studentrådet fra før har bedre mulighet til å bli valgt enn en person som ikke ”tilhører” en gruppering. Indirekte valg favoriserer altså grupperinger som også stiller til valg til studentrådet. **”**

Da komitéen ved de fleste møter ikke har hatt studentrepresentasjon, er komitéen henvist til å betrakte det vedtak som den gang ble truffet av Studentrådet, som uttrykk for studentenes syn på dette spørsmål.

Komitéens øvrige medlemmer vil peke på at lav deltagelse ved valg til politiske organer kan være en indikasjon på lav politisk interesse og engasjement blant de stemmeberettigede, men kan også skyldes andre demotiverende faktorer. Den indirekte formen valget av studentrepresentanter får gjennom bruk av valgforsamling, kan være et slikt forhold som er egnet til å svekke interessen for å benytte sin stemme.

Den lave valgdeltagelsen harmonerer imidlertid ikke særlig godt med det inntrykket man får av studentene i studiesituasjonen, og gjennom media, når universitetspolitiske spørsmål settes på dagsorden. Engasjementet som kommer frem i slike sammenhenger tyder på at den lave valgdeltagelsen skyldes andre faktorer enn manglende interesse for de universitets- og studiepolitiske spørsmål. Komitéens øvrige medlemmer er av den oppfatning at direkte valg av studentrepresentantene er et tiltak som er egnet til å skape større interesse for valget.

Komitéens øvrige medlemmer vil også peke på det prinsipielt uheldige ved den nåværende ordning, hvor det er det avgående Studentrådet som skal avgjøre på hvilken måte valget av studentrepresentanter skal finne sted. En slik ordning kan gjøre det mulig for en flertallsgruppering i det avgående Studentrådet å posisjonere seg gjennom valget mellom valgformer, og ordningen er således egnet til å svekke tilliten til at valget gjennomføres etter demokratiske prinsipper. Komitéens øvrige medlemmer er derfor av den oppfatning at flere grunner taler for at valget burde gjennomføres som direkte valg. En slik ordning er imidlertid i strid med departementets valgreglement[3] § 3 pkt 2, der det heter:

> "Valg av studenter etter dette reglement skjer etter bestemmelse av institusjonens øverste studentorgan i valgforsamling eller ved urnevalg. Ved institusjoner som har studenter i praksis e.l. på valgtidspunktet, kan styret bestemme at valg av studenter ved urnevalg skal skje ved en kombinasjon med postvalg."

En ordning med direkte valg krever derfor dispensasjon fra ovennevnte reglement, jfr samme reglement § 25. Det anbefales at det søkes dispensasjon fra ovennevnte reglement, slik at valget av studentrepresentanter til DAK skjer ved direkte valg. Komitéen forutsetter at slikt valg vil være teknisk gjennomførbart, og at universitetet også vurderer spørsmålet om elektronisk stemmegivning ved studentvalg. Det vises for så vidt til kap. 2.6 nedenfor.

Komitéen foreslår i kap. 2.4 nedenfor, at preferansevalg gjøres obligatorisk også ved studentvalg til DAK, fakultetsstyre og instituttstyre. Dette kan gjenommføres også om det ikke foretas endringer i reglene for så vidt gjelder benyttelse av Studentrådet som valgforsamling.

2.4. Valgformer

Tre forhold er særlig viktige ved utformingen av og ved vurderingen av en valgordning:

1. valgformelen
2. utformingen av stemmeseddelen
3. størrelsen på valgkretsen (antall mandater)

Valgreglementet for Universitetet i Bergen viser i §9 til tre valgformer: flertallsvalg, listevalg og preferansevalg.

[3] Vedtatt med hjemmel i universitets- og høgskoleloven § 11 pkt. 6.

Flertallsvalg vil si at personen med flest stemmer vinner. Dette er den enkleste valgformen. Flertallsvalg er vanlig når det kun skal velges èn person fra èn krets. Dersom flere enn to kandidater kjemper om å bli valgt, kan det holdes omvalg blant et mindre antall kandidater for å sikre at den som blir valgt har mer enn en viss andel av stemmene bak seg.

Listevalg er en vanlig valgform når to eller flere grupperinger (ev partier) kjemper om flere plasser innenfor en valgkrets. Hver gruppering presenterer en liste hvor kandidatene er rangert. Velgerne gir sin stemme til èn liste og må i utgangspunktet godta personrangeringen. Hvis valgreglene åpner for kumuleringer, strykninger og/eller slengere, kan velgeren øke sin innflytelse over hvem som blir valgt fra listene.

Preferansevalg skiller seg fra listevalg ved at alle kandidater som skal velges fra èn krets er samlet på èn stemmeseddel. Ulike grupperinger fremmer forslag på sine kandidater. Rekkefølgen på kandidatene på stemmeseddelen er likegyldig, men alfabetisk rekkefølge er vanlig. Ved preferansevalg står velgerne fritt til både å velge blant, og også rangere, alle kandidatene på listen.

Utregningen av mandater (dvs valgformelen) foregår slik[4]:

$$\left[\frac{Gyldige _ stemmer}{Antall _ plasser + 1} \right] + 0,01$$

For eksempel, dersom gyldige stemmer er 300 og antall plasser (dvs representanter som skal velges fra en krets) er 5, vil valgtallet være 50,01. Kandidater som har fått et stemmetall likt eller større enn valgtallet blir valgt direkte. Prosedyrene for preferansevalg er nærmere beskrevet i ny § 10.

Komitéen foreslår at preferansevalg tas i bruk ved de fleste valgene til posisjoner og styrer blant gruppene A, B og C. Utvalget legger da særlig vekt på følgende:

- Innflytelse over valg av kandidater overføres fra forslagstillerne til velgerne. Utvalget ser det som en målsetning å øke velgernes interesse for valg. Å flytte innflytelse over fra forslagsstillerne (som ved listevalg) til velgerne, tror utvalget er egnet til å bidra til å øke interessen.Den generelle virksomheten ved universitetet er i liten grad preget av grupperinger med sterke interessemotsetninger innenfor de ulike ansettelseskategoriene. Det taler generelt sett mot listevalg. Et av de få tilfellene der dette likevel ser ut til å ha et visst gjennomslag er ved valg av representanter fra gruppe C til DAK (ved valget i 1998 stilte tre lister i kampen om to mandater). Komiteen har fått tilbakemelding om at enkelte velgere i gruppe C avstod fra å stemme fordi valgformen hindret dem i å stemme på personer fra forskjellige lister. Det er uklart hvor representativ en slik tilbakemelding er.

- Hvis forslagsstillere ønsker å presentere en komplett liste kandidater, og velgeren ønsker å forholde seg til denne, kan velgeren gjøre det, i det preferansevalg-

[4] Metoden betegnes som "modifisert Droops kvote".

system utvalget foreslår nedenfor. Men velgeren kan også forholde seg fritt til listene, prioritere kandidater på tvers av de lister som står på stemmeseddelen.

- Andelen "bortkastede" stemmer minimeres. Dersom en velger ikke får inn sin førstekandidat, blir stemmen overført til den kandidaten som velgeren har gitt sin andrepreferanse;

- Det er få kandidater som skal velges fra hver krets. Det gjør det enkelt å preferere kandidatene.

Det kan innvendes at preferansevalg kan være vanskelig å forstå, at utregning av mandater er vanskelig og omstendelig. Dette problemet er nå minimert siden det foreligger et eget dataprogram for utregning av mandater. Etter at man har gjennomført et valg etter preferansemetoden og valgstyrene har samlet inn stemmesedlene, kan valgstyrene registrere hver stemmeseddel med tilhørende kandidatrangering, ved hjelp av et dataprogram. Deretter regner programmet ut hvilke personer som er valgt, i hvilken rekkefølge de er valgt, og hvem som er valgt som varamenn. I følge høringsuttalelsen fra Det odontologiske fakultet fungerte dataprogrammet godt, og lettet arbeidet for valgkomiteen.

Komitéen har diskutert ulike utforminger av stemmeseddelen ved preferansevalg. Komitéen finner det rimelig at de ulike grupperingene som foreslår kandidater både blir identifisert og kan gi sine anbefalinger om hvilke kandidater de selv prioriterer. Samtidig vil utvalget holde fast ved at velgerne bør ha størst mulig innflytelse over hvem de skal kunne stemme på. Komitéen vil derfor foreslå en stemmeseddel som kombinerer disse hensyn. Et forslag og eksempel på en slik stemmeseddel er presentert i kap III.

Den foreslåtte stemmeseddelen viser et preferansevalg, men kombinerer lister fra forskjellig grupperinger og forslag på enkeltpersoner. Alle kandidatforslag kan derfor samles på en stemmeseddel.

- forslag på kandidater blir normalt samlet under en felles liste med angivelse av forslagsstiller for hver kandidat. Kandidatene føres opp alfabetisk på etternavn.

- foreslås en liste kandidater i antall lik det som skal velges (representanter + vararepresentanter) føres listen inn på stemmeseddelen med navnene i den rekkefølge forslagsstilleren ønsker.

Når velgerne får stemmeseddelen finner de derved alle kandidatene samlet. Velgerne kan da enten:

a) selv fritt rangere sine kandidater blant dem som er oppført under streken (jfr. Kap. III). Preferansene merkes fra 1 og oppover så langt velgeren ønsker.

eller:

b) gi sin stemme til ett av listeforslagene ved å markere denne liste med kryss i boks over streken.

Eksempelet som er vedlagt viser hovedprinsippet for hvordan stemmeseddelen kan se ut. Den endelige formgivningen kan justeres. Man kan også diskutere hvordan listene kan sorteres, slik at listen i første kolonne ikke blir systematisk favorisert.

Preferansevalg er i dag obligatorisk ved valg av representanter for tilsatte til DAK (§23) til fakultetsstyre (§31) og instituttstyre (§34). Komitéens forslag gjelder her nærmere regulering av dette preferansevalg. For valg av ansatte-representanter til Kollegierådet, overlater § 28 til fakultetsstyrene å bestemme hvordan valgene skal gjennomføres. Komitéen foreslår ikke endring av denne regel. Det vil her være så få som skal velges fra hver valgkrets, at det etter omstendigtene kan være praktisk å foreta valg som flertallsvalg. At de skulle foretas som listevalg, kan utvalget ikke se grunner for, i tråd med det som er sagt ovenfor om preferansevalg. Komitéen går inn for å fjerne adgangen til å avvikle valg som listevalg, og foreslår endringer i §9 ved at pkt a tas ut og b og c blir nye a og b.

For valg av studentrepresentanter til DAK sier dagens regler i § 24 at dette valg skal foretas som listevalg. Komitéen har vært i tvil om også dette valg bør gjennomføres som et preferansevalg, som beskrevet ovenfor. Studentdemokratiet er i sterkere grad fundert på parti/gruppe-konstellasjoner enn ansatte-demokratiet ved universitetet. Tidligere valg viser dette for så vidt gjelder hvem som har vært forslagsstillere ved disse valg. På den annen side har komitéen pekt på i kap 2.3. foran, den lave interesse det har vært for studentvalgene. Komitéen har ovenfor antatt at den form for preferansevalg som er foreslått kan være egnet til å øke valginteressen, og antar at det også kan være tilfelle for studentenes vedkommende. Komitéen vil også peke på at dets forslag til ny preferansevalgsordning fortsatt gjør det mulig å fremme listeforslag og mulig, men ikke nødvendig, for velgere å stemme på en liste. Innføring av slik form for preferansevalg også for studentenes valg av medlemmer til DAK, bør derfor kunne ivareta alle hensyn. Det foreslås derfor at preferansevalg gjøres obligatorisk også ved disse valg.

Det fremsettes videre forslag til endringer i § 11, som blir ny § 10 (i det regelen i nåværende § 10 om listevalg oppheves). Her foreslås regulering av det prinsipp som skal ligge til grunn for utformingen av den stemmeseddel utvalget foreslår benyttet .

Utvalget kan ikke se at KUF-reglementet hindrer de endringer som her foreslås.

2.5 Kandidatpresentasjon

Ved revisjon av valgregementet i 98 ble det innført regel i § 20 om at de foreslåtte kandidatert til rektor- og prorektorvalg har plikt til å delta på en felles kandidatpresentasjon som arrangeres av Det sentrale valgstyre. Der har alle stemmeberettigede møte- og talerett. Møtet skal holdes tidligst 14 dager før valget. Reglementets § 25 har en tilsvarende regel for kandidatpresentasjon før DAK-valget, med den forskjell at kandidater til DAK-valget ikke har møteplikt. De skal inviteres.

Komitéen har konstatert at fremmøte av velgere var lavt. Komitéen har også registrert skepsis til slikt arrangement, basert på den antatt lave effekt møtet kan ha hatt for valget, og den ressursbruk det representerer. Det har også være hevdet at det i alle fall

ikke bør være plikt, bare adgang, for kandidater til rektor- og prorektorvalget, til å møte.

Komitéen har ikke funnet grunn til å foreslå endringer i reglene. Det legges da vekt på at det er for tidlig å avvikle en slik ordning alene på bakgrunn av en første gangs praktisering, at ressursbruken neppe er uforholdsmessig stor, og at universitetet bør ha et institusjonalisert forum for kandidatpresentasjon til disse valg, siden valg i valgmannsforsamling der slik presentasjon tidligere kunne skje, ble avviklet ved den siste endring av reglementet med overgang til direkte valg.

Det avgjørende for komitéen har vært at en slik obligatorisk og institusjonalisert presentasjon, for åpne scene og mulig mediedekning, av kandidatene ved disse valg, er prinsipielt viktig for et demokratisk valgsystem. Den bærende tanke bak denne ordningen er ønsket om å styrke velgernes interesse for å benytte sin stemmerett ved disse direkte valg. Et viktig siktemålet er altså å øke nærheten mellom velger og kandidat.

Ved valg uten nevneverdig dramatikk eller markerte interessemotsetninger, vil interessen for en slik kandidatpresentasjon rimeligvis være mindre enn om valgene skal skje i en annen atmosfære. UiB, liksom andre organer som styres av valgte representanter, er ikke skjermet mot at denne atmosfære kan bli endret. Komitéen ser det da som hensiktsmessig at der er en institusjonalisert ordning for en slik presentasjonsarena, fremfor at spørsmålet, gitt endrede omstendigheter, skal måtte løses ad hoc.

Komitéen vil ikke utelukke at presentasjonen av kandidatene kan skje over nettet i fremtiden. Dette kan gi mulighet for direkte deltakelse for store grupper av stemmeberettigede. Komitéen foreslår derfor at den arena dette møtet skaper, blir opprettholdt.

2.6 Elektronisk stemmegivning

Komitéen har også vurdert hvorvidt elektronisk stemmegivning bør kunne benyttes ved postvalg, slik som foreslått av Det historisk-filosofiske fakultet. Komitéen ser at dette kan legge til rette grunnlag for en større valgdeltakelse. Det er et mål for et demokratisk styrt system, å tilstrebe god valgdeltakelse, sml. kap. 1.2.

Komitéen ser ingen vesentlige prinsipielle innvendinger mot slik valgmåte, dersom hensynene til personvern og datasikkerhet kan ivaretas på en akseptabel måte. Komitéen vil peke på at spørsmålet om anonymitet må løses, samtidig som man må sikre at ingen gis mulighet for å stemme flere ganger.

Komitéen har ikke kompetanse til å vurdere de tekniske sider ved en slik valgmåte, men vil peke på at dette vil forutsette at programmet for opptelling ved preferansevalg via nettet er tilgjengelig. Komitéen fremmer derfor ikke forslag om dette, men vil henlede administrasjonens oppmerksomhet på forholdet. Komitéen anbefaler at spørsmålet utredes som egen sak for DAK, både for så vidt gjelder stemmegivning for de tilsatte og studentene. Komitéen antar at en slik endring kan gjennomføres uten forandring av valgreglementet, og uten samtykke fra departementet. Det kan likevel

vurderes om det er tjenlig med en justering av bestemmelsene i vårt reglement, ved en slik eventuell endring.

2.7 Bergen Museum

Bergen Museum ble opprettet av DAK i 1993 med en prøveperiode fra 1994 og frem til utgangen av 1999. Personalet ble samlet fra 6 institutter samt fra formidlingsenheten "Enhet for utadrettet virksomhet" ved Mat.nat. fakultetet. I tillegg ble museumsvakter overført fra daværende DIA til den nye Formidlingsavdelingen ved Bergen Museum. 3 fakulteter bidrog med personale og driftsmidler, senere er Musèhagen kommet til.

Samtidig med at Bergen Museum ble opprettet som en administrativ, faglig og økonomisk ansvarlig enhet, var personalet fortsatt knyttet til sine (tidligere) institutter gjennom "Særlige vedtekter for institutt med museumsenhet" (DAK november 1993). Bergen Museum ble styrt etter regler godkjent av DAK i mars 1994.

Problemene ved sist valg var i første rekke knyttet til spørsmålet om den enkelte ansatte ved Bergen Museum kunne velge/velges ved valg til fakultetsstyrene, og til hvilken stemmekrets de hørte til ved valg til Det akademiske kollegium og Kollegierådet.

Etter at Bergen Museum har vært gjenstand for en evalueringsprosess, vedtok styret for Bergen Museum i møte 11. februar 2000 å oversende et forslag til endringer i organisasjon og styreform. På denne bakgrunn gjorde Det akademiske kollegium, i møte 15.06.2000, sak 93/00, vedtak om å organisere Bergen Museum etter mønster av fakultetene fra 01.01.2001. Dette innebærer bl.a. at sammensetningen av styret endres. Rådet for Bergen Museum legges ned.

Når det gjelder styresammensetningen ble det gjort følgende vedtak:

Styret for Bergen Museum skal ha følgende sammensetning:

> 3 fast vitenskapelig tilsatte[5],
> 2 teknisk/administrativt tilsatte
> valgt av og blant de tilsatte ved Bergen Museum og
>
> 1 fast vitenskapelig tilsatt fra ett av fakultetene innenfor et museumsrelatert fagområde
> 1 eksternt medlem fra et annet museum eller en forskningsinstitusjon med museumsfag eller relevante fagområder
> 1 studentrepresentant etter forslag fra Studentrådet
> oppnevnt av Kollegiet.

Komitéen legger til grunn at Bergen Museum i prinsippet blir å behandle som et fakultet i valgsammenheng. Valgreglementets kapittel 4 (valg av kollegierådet), 5

[5] Ordvalget i DAK-vedtaket avviker fra Universitets- og høgskoleloven, der stillingskategorien betegnes som undervisnings- og forskerstillinger. Dette utvalg legger til grunn at begrepene er synonyme.

(valg av fakultetstyre, dekanus og prodekanus) og 6 (valg av instututtstyre, -styrer og –visestyrer) kommer derfor til anvendelse på Bergen Museum så langt det passer, sml også kapittel 1. Bergen museum vil utgjøre en valgkrets, ved valg der fakulteter gjør det.

Dersom den fakultetsvise vektingen videreføres, er det komitéens oppfatning at museets innflytelse i disse valgene bør avspeile det forhold at museet på noen områder skiller seg fra et fakultet. Det driver i mindre grad undervisning, og det er et fåtall studenter knyttet direkte til museet. Vektingen bør tilpasses i tråd med de prinsipper som ligger til grunn for vektingen av stemmene fra de tilsatte ved Universitetsbiblioteket. I reglementets § 23 sies at "Kollegiet gir regler om fakultetsvis vekting av stemmer.." Dette må bli å forstå slik at vektingen også skal omfatte stemmegivningen ved Bergen Museum, i henhold til det eventuelle vektingsvedtak DAK treffer.

Komitéen viser ellers til at tre av medlemmene i styret for Bergen Museum skal oppnevnes av Kollegiet, og vil understreke viktigheten av at det ved oppnevningen tas hensyn til at styret bør ha en kjønnsmessig balanse i pakt med likestillingslovens intensjoner.

Komitéen ser det etter dette ikke som hensiktsmessig å fremme forslag om endring av reglementet for så vidt gjelder valgene ved Bergen Museum, men foretar en justering av nåværende § 27, ny § 26, i pk a), ved at styreleder ved Bergen Museum får plass i Kollegierådet på linje med "dekanene ved de 7 fakulteter". Dette følger naturlig av den likestilling som foretas mellom Bergen Museum etter omorganiseringen, og fakultetene. Komitéen finner det videre rimelig at pk. d i samme paragraf endres, slik at Bergen Museum og Universitetsbiblioteket velger hver sin representant for ansatt i undervisnings- og forskerstilling. Det er ansatte ved disse avdelinger pk d) retter seg mot, sml. også kap 2.8 nedenfor.

2.8 Universitetsbiblioteket

Universitetsbiblioteket har hatt den nåværende styringsordningen siden 1988. Det velges og oppnevnes representanter til UBs råd, som er slik sammensatt:

a) 7 representanter for det vitenskapelige personale, 1 fra hvert fakultet
b) 2 representanter for fakultets- og universitetsbibliotekarene
c) 2 representanter for bibliotekarene
d) 2 representanter for det tekniske og administrative personale ved UB
e) 2 representanter for studentene

Fakultets- og studentrepresentantene (punkt a) og e) ovenfor) oppnevnes av Det akademiske kollegium. Representantene for de tilsatte ved UB velges etter reglene som gjelder for valg av representanter til universitetsorgan.

Da det har vært valgt 2 representanter fra hver av de 3 personalgruppene ved Universitetsbiblioteket skulle det i henhold til UiB-reglementet § 17 (kjønnsmessig balanse) velges en av hvert kjønn fra hver personalgruppe (valgkrets). Universitetsbiblioteket er en kvinnedominert arbeidsplass, særlig i bibliotekargruppen, med ca. 90% kvinner. Ved valget i 1998 viste opptellingen av stemmer at i to av de

tre personalgruppene hadde to kvinner fått flest stemmer. I henhold til § 17 i valgreglementet måtte en kvinne i hver av disse to personalgrupper vike plass for en mann. I en slik situasjon blir det viktig at DAK iakttar likestillingsprinsipper ved sin oppnevning av medlemmer til organet. Det har vært hevdet at det i for liten grad har vært gjort.

DAK har i sak 149/00 vedtatt å gi UB ny styringsordning. Organisasjonen skal ledes av et styre og en biblioteksdirektør. Styret er sammensatt slik: Fire representanter for det vitenskapelige personale ved fakultetene, to representanter for de tilsatte ved Universitetsbiblioteket og to representanter for studentene.

Fakultetsrepresentantene og studentrepresentantene oppnevnes av DAK. Dette forutsettes særskilt regulert i regler for Universitetsbiblioteket. Ved valget av de ansattes representanter skal alle ansatte ved Universitetsbiblioteket utgjøre en valgkrets. Komitéen legger for sin del til grunn at dette ikke representerer noen endring av de ansattes status ved valg til DAK, Kollegierådet, og av rektor og prorektor, og at eksisterende ordning her videreføres.

Komitéen mener de endringer som gjøres i organisasjonsform, herunder fastleggelse av valgkrets, er hensiktsmessige og ser at det kan løse de problemene som er påpekt ovenfor, mht kjønnsbalansen i representasjonen fra UBs ansatte. Da det er sammensetningen av de som oppnevnes som blir avgjørende for kjønnsbalansen i styret som helhet, understreker komitéen understreker komiteen viktigheten av at DAK tar hensyn til kjønnsbalansen når det foretar oppnevning av fakultets- og studentrepresentanter i styret.

Komitéen fremmer således ikke forslag om særskilte regler for valg ved Universitetsbiblioteket, men legger til grunn at reglene for valg av fakultetsstyre anvendes tilsvarende så langt de passer. Komiteen viser for øvrig til sitt forslag i kap 2.7, for så vidt gjelder sammensetningen av og valg til Kollegierådet, ny §26, pk d.